

بیماری‌های مرغ عشق به همراه پیشگیری و درمان

Budgerigar diseases with prevention and treatment

سامان حسین آبادی^{۱*}، اشکان غلامی^۲

^{۱،۲} دانشجویان کارشناسی گروه علوم دامی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران

*نویسنده مسئول: saman.hoseinabadi@ut.ac.ir

چاقی و افزایش وزن بدن

در هنگام چاقی، بدن مرغ عشق حجیم می‌شود و با حرکت کمتر و تجمع چربی در زیر پوست پرنده، به وضوح قابل شهود است.

علت: قفس کوچک و یا تغذیه مرغ عشق با دانه‌های پرانرژی، غذای چرب و همچنین داروهای تقویتی در مواقع غیرضروری و بیش‌ازحد، از جمله دلایل مشهور است.

معالجه: لازم است که پرنده در یک قفس بزرگ و یا در فضای اتاق قرار داده شود تا بتواند به سهولت پرواز کند و از دادن غذاهای مقوی یا داروهای تقویتی خودداری شود.

لازم به ذکر است که مرغ عشق ماده در هنگام خوابیدن روی تخم دچار افزایش وزن می‌شود، همچنین پس از بیرون آمدن جوجه‌ها و به دنبال این اتفاق، مادر با تغذیه جوجه‌ها بعد از مدتی کوتاه به وزن نرمال برمی‌گردد.

جراحات پوستی

مداوا: پرها و محل زخم را با آب ولرم یا حتی با چای ولرم شستشو دهید تا عفونت نکند، زیرا زخم‌های کوچک خودبه‌خود بهبود می‌یابند.

بزرگ شدن بیش از اندازه ناخن‌ها

علائم: رشد بیش‌ازحد ناخن‌ها حتی ماریپیچی شدن آن‌ها.

علل: میله‌هایی که در قفس برای نشستن پرنده گذاشته شده است و قطر آن‌ها کم است.

پیشگیری: شاخه‌های طبیعی به قطرهای مختلف در قفس گذاشته شود و همچنین سنگ ناهموار و غیرصاف

نیز مؤثر است.

مداوا: باید ناخن‌های پرنده کوتاه شوند. به گونه‌ای که پرنده را با یک دست گرفته و در مقابل نور قرار دهید تا سلول‌های خونی ناخن پرنده مشخص شوند. ناخن‌ها را تا نزدیکی آن‌ها با ناخن‌گیر یا قیچی کوتاه کنید.

بزرگ شدن بیش از اندازه منقار

علل: تغذیه نادرست و استفاده کم از منقار

پیشگیری: قرار دادن شاخه‌های طبیعی و سنگ آهک در قفس

مداوا: باید منقار پرنده کوتاه گردد که احتمالاً نیاز به انجام چند مرتبه‌ای این کار است.

سرماخوردگی

نشانه‌های این بیماری تب، کاهش اشتها و حرکات مداوم دم است. بیماری در صورت پیشرفت به ذات‌الریه منتهی می‌شود. علاوه بر درمان دارویی باید دمای اتاق را تا ۲۷ درجه سانتی‌گراد بالا برده و ثابت نگه داشت. تغذیه مناسب پرنده تأثیر زیادی در بهبودی آن دارد؛ بنابراین باید غذاهای موردعلاقه پرنده به همراه ویتامین B به آن داده شود.

پرنده بیمار از سایر پرندگان جدا شود و در یک قفس در مکانی دور از ورودت و جریانات هوا قرار گیرد. در مدت درمان پرنده با سبزی و میوه تغذیه نشود. در ظرف آب پرنده قطره مولتی‌ویتامین (Multi Vitamin) بریزید.

یبوست

علائم: پرنده در دفع فضولات با مشکل مواجه می‌شود. علت: تغذیه نادرست، مسمومیت، مصرف خوراک مانده و تغذیه از اشیاء غیرمجاز و همچنین اختلال در عملکرد دستگاه گوارش از جمله دلایل عمده آن است. مداوا: توسط قطره چکان یک قطره روغن کرچک یا روغن زیتون از یک طرف روی زبان پرنده ریخته شود. میوه، سبزی و دانه‌های آبدار مفید است. چکاندن یک قطره روغن کرچک یا روغن پارافین مایع در منقار پرنده و تغذیه پرنده با میوه و سبزیجات نیز مؤثر است.

فلجی

علائم: حرکت آهسته یک پا یا اختلالات در حرکت که رفته‌رفته پدید می‌آید. علل: کمبود ویتامین یا حتی جراحی از مهم‌ترین دلایل است. مداوا: با اضافه نمودن ویتامین به آب آشامیدنی پرنده، سبزی و میوه تازه می‌توان آن را مداوا کرد.

ضربه مغزی

علائم: فلج ناگهانی، کامل و یا بیهوشی علل: برخورد به پنجره یا موانع دیگر. مداوا: پرنده بیهوش در مکانی نرم و تاریک قرار داده شود. موقعیت قرار گرفتن سر باید نسبت به بدن بالاتر باشد. همچنین پس از به هوش آمدن محیط آن گرم باشد.

گیر کردن تخم در مجرای تخم

علائم: پرنده به گونه‌ای بی‌حال می‌شود که نمی‌تواند روی میله و یا در کف قفس بنشیند. محل اتصال دم به بدن پرنده از پشت برجسته شده، زیر شکم آن متورم و دم آویزان می‌شود، برای کمک‌های اولیه، کمی محل بیرون آمدن تخم با روغن مایع چرب شود. محل با انگشت خیلی آرام و با ملایمت ماساژ داده شود. پرنده را گرم نگه داشته و سریعاً به دامپزشک متخصص پرندگان اطلاع داده شود.

علت: کمبود کلسیم و مواد معدنی دلیل گیرکردن تخم در بدن مرغ عشق و سایر پرندگان است، چون پوسته آهکی تخم نرم می‌ماند و به همین سبب پرنده نمی‌تواند با فشار معمول زایمان، تخم‌گذاری کند.

پیشگیری: رژیم سرشار از کلسیم (کف دریا)، مصرف ویتامین، سبزیجات و میوه‌جات تازه بسیار مؤثر است.

نیوکاسل

ویروس عامل بیماری از خانواده پارامیکسوویریده و جنس روبلاویروس است. این ویروس در دمای ۵۶ و ۶۰ درجه سانتی‌گراد به ترتیب در عرض سه ساعت و سی دقیقه غیرفعال می‌شود. در pH اسیدی نیز ویروس دوام نمی‌آورد. از میان مواد شیمیایی هم این ویروس به اتر حساس است و توسط ضدعفونی‌کننده‌های فرمالین و فنل، غیرفعال می‌گردد، اما در دمای محیط و به‌خصوص در مدفوع مدت زمان طولانی زنده می‌ماند.

میزبان: تعداد زیادی از گونه‌های پرندگان اهلی، وحشی و جوجه‌ها از حساسیت بسیار زیادی برخوردار هستند. اردک و غاز در میان طیور از حساسیت کمی برخوردار می‌باشند. منبع ویروس: ترشحات تنفسی، مدفوع و تمام قسمت‌های

لاشه

راه‌های انتقال بیماری: تماس مستقیم با ترشحات به خصوص مدفوع پرنده مبتلا و نیز تماس با غذا، آب و وسایل آلوده

دوره کمون این بیماری (زمان درگیری پرنده با ویروس تا نشان دادن علائم بیماری) ۴ تا ۶ روز می‌باشد. علائم تنفسی و یا عصبی: نفس‌نفس زدن و سرفه، افتادگی بال‌ها، کشیدن پاهای، پیچش سر و گردن، چرخش، افسردگی، بی‌اشتهایی، فلج کامل، اسهال سبز و آبکی، تورم بافت‌های اطراف چشم و گردن است. این بیماری درمان ندارد و تنها راه مبارزه با آن، پیشگیری با واکسیناسیون است.

آبله

علائم کلینیکی بیماری: آبله ابتدا پوست و اعضاء زیر پوست، سر و حفره‌های مربوطه را آلوده می‌کند. ویروس در سلول‌های پوست رشد نموده و تکثیر می‌شود. سپس آن‌ها را تخریب کرده و از بین می‌برد و در نتیجه، ترشح لنف را تحریک می‌کند. زخم‌های پوست متورم و حالت تاول به خود می‌گیرند که به اندازه‌های مختلف و جدا از هم قرار می‌گیرند. تاول‌ها پر از مایع و مملوء از ویروس می‌باشند. پس از ترکیدن تاول‌ها، پوست روی آن‌ها زرد رنگ و نکروتیک می‌گردد. این زخم‌ها در اثر آلودگی ثانویه

متورم و شکل زگیل به خود می گیرند و گاهی نیز زخم‌ها در اثر آلودگی به باکتری‌ها، نکروز می شوند. ترشحات چشم‌ها، پلک‌ها را به هم می چسباند و پرنده نابینا می شود. گاهی نیز فشار خون شدید در چشم به وجود می آید. تورم پلک چشم به حالت پف کرده به چشم می دهد و ترشحات شفاف از چشم جاری می گردد. پلک سوم پرنده به طرف وسط چشم کشیده می شود. به گونه‌ای که نصف آن بسته به نظر می رسد. پره‌های اطراف سر غالباً آلوده و کثیف می شوند. اشتها کم و گاهی به کلی از بین می رود. با این حال اشتها در بعضی از پرندگان طبیعی می ماند. ولی در عرض چند روز ممکن است تمامی جمعیت پرنده‌ها در یک مکان، آلوده شوند. چشم پرندگانی که از همه زودتر مبتلا می شوند دارای ترشحات غلیظ و چرکی است. همچنین زخم‌هایی در نزدیک بینی، منقار و سایر نواحی تولید می شود، همچنین مشابه آن‌ها بر روی پا و نیز گاهی بال ایجاد می شود. گاهی این زخم‌ها در دهان، حنجره و قسمت‌های مخاطی دیده می شود که سفید رنگ و متورم است. گاهی لایه‌هایی از سلول‌های مرده به وجود آمده و حالت دیفتریک به خود می گیرند. سپس با انباشتگی و به هم پیوستگی سلول‌ها مخاط ورق ورق می شود و از روی پوست کنده می شود و زیر آن‌ها نسوج تازه و قرمز رنگ نمایان می گردد. زمانی که زخم آبله در حنجره ایجاد می شود، نفس کشیدن پرنده مشکل می گردد و اغلب منجر به نفس‌نفس زدن پرنده می شود. این حالت هم‌زمان با ورود ویروس در خون ایجاد می گردد، ولی اگر شدت ویروس و یا مقدار آن زیاد باشد پرنده تلف خواهد شد. در بیشتر موارد شدت ویروس زیاد نیست و در نتیجه مرگ کمتر اتفاق می افتد. در حالات شدید آبله، ویروس در داخل سلول رشد کرده و تکثیر می شود. در بعضی موارد تورم ریه‌ها هم دیده می شود.

معالجه و پیشگیری: به‌طور کلی داروی اختصاصی برای معالجه بیماری‌های ویروسی وجود ندارد. پیشگیری به شکل واکسیناسیون، بهترین روش کنترل بیماری است. برداشت زخم‌های پوستی و شستشو با جوش شیرین پنج درصد و برداشت زخم‌های دیفتریک از مخاط، مالیدن گلسیرین یدیه در محل زخم، شستشوی چشم با یک تا ۲ درصد نمک، استفاده از آنتی‌بیوتیک‌های قوی برای چشم‌ها، همچنین استفاده از پماد اکسی تتراسیکلین و یا

کلراتراسیکلین چشمی، به بهبودی چشم کمک می کند. در صورتی که فشار خون شدید باشد، شستشو با چایی پر رنگ با دمای ۴۰ درجه سانتی‌گراد کمک خواهد کرد.

آبله اغلب در کشورهای مناطق گرمسیری و معتدل بروز کرده و در کشورهای سردسیر تنها در فصل تابستان شایع و به صورت عمده توسط حشرات منتقل می گردد. البته پرندگان وحشی نیز در گسترش بیماری نقش دارند. انتقال بیماری گاهی در اثر غذای آلوده نیز امکان پذیر خواهد بود.

پریزان فرانسوی

در این بیماری جوجه‌ها تمام یا قسمت عمده‌ای از شاه پرها را از دست می دهند و به همین دلیل قادر به پرواز نخواهند بود و به تبع آن در کف قفس می مانند.

عوامل ایجاد بیماری: چندین عامل برای این بروز این بیماری مطرح شده است که از جمله آن‌ها می توان به مواردی همچون تغییر و تحول در سیستم گوارشی بدن مرغ عشق، خوراکی که والدین در روزهای اول به جوجه‌ها می دهند (احتمالاً کمبود مواد پروتئینی باعث ایجاد این بیماری باشد) و ویروس پاپووا، اشاره کرد.

پیشگیری: تا به امروز هیچ روشی برای جلوگیری از این بیماری پیدا نشده است. این بیماری درمان خاصی ندارد. در بعضی از پرندگان شاه‌پرها دوباره رشد می کنند و بعد از اولین پر ریزی اثری از این بیماری مشاهده نمی شود.

سالمونلا

انواع گوناگونی از سالمونلا و به خصوص سالمونلا تیفیموریم، می توانند باعث ایجاد بیماری در مرغ عشق شوند.

منابع این باکتری، آب، خوراک آلوده به سالمونلا، پودرهای حیوانی، ماهی و یا میگو، ناقلین، پرندگان وحشی، موش و مرغ عشق‌هایی باشد که از بیماری جان سالم مانده‌اند و تا مدت‌ها می توانند ناقل باشند (برای اطمینان از ناقل نبودن باید فاصله پرنده آزمایش شود؛ البته چون همواره سالمونلاها در فاصله پرنده‌های مبتلا مشاهده نمی شوند، تکرار آزمایش الزامی است).

در این شکل از بیماری نشانه‌های خفیف تنفسی یا اسهال جلب نظر نماید. در اشکال شدیدتر بیماری اسهال آبکی مشاهده می‌شود؛ عدم تعادل در هنگام راه رفتن یا فلجی زودگذر نیز مشاهده شده است. اغلب، تورم چشم، بیانگر احتمال بیماری کلامیدیوز است. نشانه‌های دیگری شامل کز کردن، لاغری و صداها تنفسی از نشانه‌های بالینی این بیماری می‌باشند.

پیشگیری: چون هیچگونه واکسن مؤثری علیه کلامیدیوز وجود ندارد، بهترین راه پیشگیری بیماری در طیور بر اساس پرهیز از قرار گرفتن در معرض آلودگی است. رعایت اصول بهداشتی، تمیز کردن، ضدعفونی مرتب، خرید دان از محل مطمئن و قرنطینه کردن پرندۀ‌های تازه خریداری شده از جمله پیشگیری‌های مؤثر می‌باشند.

درمان: بهترین راه درمان این بیماری، معدوم کردن پرندۀ مبتلا است، در غیر این صورت بهترین درمان دارویی شامل تجویز فورازولیدین و اسپکتینومایسین می‌باشد. سولفانامید به خصوص سولفادیمیدین و سولفادiazین می‌توانند مؤثر باشند. در این بیماری تتراسایکلین، کلرامفنیکل و نئومایسین چندان مؤثر نیستند.

منابع

سالاری، ج. (۱۳۹۲). "پرورش پرندگان زینتی". انتشارات مرز دانش، چاپ اول، تهران، ایران.
ملک شاهی مقدم، ع. (۱۳۹۰). "راهنمای کاربردی نگهداری پرورش و بیماری‌های مرغ عشق". انتشارات آموزش و ترویج کشاورزی، چاپ اول، تهران، ایران.

هم نوع خواری یا کالنبالیسم

در این بیماری مرغ عشق تمایل به خوردن خون و یا گوشت هم نوع خود را دارد. در مواردی که والدین جوجه‌های خود را کشته و یا می‌خورند، احتمالاً به دلیل تمایل برای تخم‌گذاری مجدد و یا بی‌تجربگی است.

درمان و پیشگیری: تا به این لحظه درمان خاصی برای این بیماری پیشنهاد نشده است، اما برای جلوگیری از این اتفاق باید پرندۀ‌های زخمی تا زمان بهبودی در قفس مجزا نگهداری شوند و در مواردی که والدین به جوجه‌ها حمله می‌کنند، باید والدین و جوجه‌ها را از هم جدا کرد.

بیماری کلامیدیوز

بیماری کلامیدیوز پرندگان یک بیماری عفونی حاد یا مزمن، در برخی طیور اهلی و بسیاری از پرندگان زینتی، مهاجر و وحشی است. اهمیت این بیماری به دلیل مشترک بودن و قابلیت انتقال آن از مرغ عشق (و سایر طوطی‌ها) به انسان است. برای جلوگیری از این امر، مرغ عشق را از مکان‌های کاملاً مطمئن خریداری کرده و در صورت مشاهده علائمی چون لاغری، کسالت، ریزش آب از بینی و اسهال سبز، ضمن قطع تماس با پرندۀ به دامپزشک مراجعه کنید.

سن ابتلا: کلامیدیوز در بسیاری از انواع پرندگان و در سنین مختلف بروز می‌کند. اغلب موارد حاد بیماری در پرندگان جوان دیده می‌شود. طوطی‌ها، پاراکیت‌ها و کبوتران بیشتر مبتلا می‌شوند.

ناقلین: پرندگان وحشی و زینتی، کلامیدیا را به جوجه‌های خود منتقل می‌کنند و تعدادی از جوجه‌ها که زنده می‌مانند، حامل بیماری می‌باشند.

ممکن است بیماری کلامیدیوز هنگامی که تعداد زیادی پرندۀ، از جمله حامل‌های منتشرکننده بیماری، در یک مکان جمع می‌شوند به صورت همه‌گیر درآید. معمولاً انتقال بیماری با استنشاق ذرات خشک شده مدفوع آلوده انجام می‌گیرد؛ ولی امکان دارد کلامیدیا از راه خوراکی نیز منتقل شود.

نشانه‌های بالینی: در انواع با شدت بیماری پایین، کلامیدیوز پرندگان به نشانه‌های خفیفی منجر می‌گردد که ممکن است تشخیص داده نشود، یا اینکه ممکن است